

Η αναγκαιότητα εκπόνησης των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων (Γ.Π.Σ.) και των Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτής Πόλης (Σ.Χ.Ο.Ο.Α.Π.) στη Θράκη

Σε συνέχεια του άρθρου της επιτροπής "περί της θέσης και του ρόλου των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ στο χωρικό σχεδιασμό", κρίνουμε απολύτως απαραίτητο να τονίσουμε την αναγκαιότητα εκπόνησης των σχεδίων αυτών ειδικά στην περιοχή μας δηλαδή στο γεωγραφικό διαμέρισμα της Θράκης.

Συνοπτικά, όπως έχει διαμορφωθεί ο χωροταξικός σχεδιασμός στον ελλαδικό χώρο, τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ τοποθετούνται στο κατώτατο επίπεδο χωροταξικού σχεδιασμού, αποτελώντας σχέδια εφαρμογής στα εδαφικά όρια ενός Δήμου. Ο υπερκείμενος σχεδιασμός περιλαμβάνει άλλα δύο επίπεδα: τον εθνικό σχεδιασμό με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.), που περιγράφει τις προοπτικές και τις βασικές κατευθύνσεις ανάπτυξης στα όρια της ελληνικής επικράτειας, το οποίο θεσμοθετήθηκε το 2008 και βρίσκεται στο ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού και τον περιφερειακό σχεδιασμό με τα ισχύοντα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.), τα οποία περιγράφουν πιο αναλυτικά τις κατευθύνσεις ανάπτυξης στα όρια της κάθε περιφέρειας, θεσμοθετήθηκαν το 2003-2004 και ιεραρχούνται στο μεσαίο επίπεδο σχεδιασμού. Τα ανωτέρω (Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.) βρίσκονται σε διαδικασία αναθεώρησης προκειμένου να εναρμονιστούν με τις κατευθύνσεις του υπερκείμενου σχεδιασμού (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α.) και να ενσωματώσουν δεδομένα των νέων Καλλικράτειων δήμων.

Έτσι η δομή του χωροταξικού σχεδιασμού στην Ελλάδα περιλαμβάνει τρία επίπεδα σχεδιασμού. Τα δύο πρώτα επίπεδα (ανώτερο και μεσαίο) θέτουν τους γενικούς κανόνες σχεδιασμού γι' αυτό και δεν αποτελούν σχέδια εφαρμογής αλλά πλαίσια θέσπισης κατευθύνσεων και παρεμβάσεων ανά χωρική ενότητα σύμφωνα με το ν.2742/99. Στο τρίτο και κατώτατο επίπεδο του χωροταξικού σχεδιασμού βρίσκονται τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, κατά την εκπόνηση των οποίων, όπως περιγράφεται στον οικιστικό νόμο 2508/97, σχεδιάζεται η αναπτυξιακή διαδικασία ενός Δήμου τουλάχιστον για την επόμενη 15ετία.

Εκτός της παραπάνω διαβάθμισης, ο χωροταξικός σχεδιασμός περιλαμβάνει και τα Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α.), σύμφωνα με το ν.2742/99, τα οποία αφορούν σε τομείς / κλάδους ανάπτυξης (βιομηχανία, τουρισμός, ΑΠΕ, υδατοκαλλιέργειες, παράκτιος χώρος) και δεν σχετίζονται άμεσα με τα τρία προαναφερόμενα επίπεδα σχεδιασμού, έχουν όμως βαρύνουσα και καθοριστική σημασία διότι αποτελούν εξειδικευμένα τομεακά προγράμματα που λαμβάνονται υποχρεωτικά υπόψη σε όλα τα επίπεδα σχεδιασμού (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό).

Ο χωροταξικός σχεδιασμός για να έχει εφαρμογή αλλά και συνέπεια απέναντι στις κυρίαρχες πλέον έννοιες που έχουν διατυπωθεί πρόσφατα περί αειφορίας και βιώσιμης ανάπτυξης, διέπεται από κάποιες αρχές όπως η ισόρροπη χωρική ανάπτυξη, η αλληλουχία, η αλληλεξάρτηση και η συμπληρωματικότητα ιδιαίτερα ανάμεσα σε όμορες χωρικές ενότητες. Έτσι επιτυγχάνεται ο περιορισμός στην κατανάλωση φυσικών πόρων, η μείωση της πολυδιάσπασης λειτουργιών, υποδομών και δραστηριοτήτων καθώς και η ισόρροπη κατανομή πόρων που συμβάλει τα μέγιστα σε κάθε αναπτυξιακή διαδικασία. Η ισόρροπη χωρική ανάπτυξη προϋποθέτει εξάλλου και τη διαδοχικότητα των επιπέδων σχεδιασμού δηλαδή την εναρμόνιση του κατωτέρου επιπέδου με το αμέσως ανώτερο επίπεδο.

Ρίχνοντας μία ματιά στο χωροταξικό χάρτη της Ελλάδας, όπου αποτυπώνεται η εξέλιξη της υλοποίησης των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, παρατηρούμε την τρομακτική καθυστέρηση στην εκπόνηση τέτοιων σχεδίων στη Θράκη συγκριτικά με άλλες περιοχές. Πιο συγκεκριμένα στους τρεις νομούς της Θράκης έχει ολοκληρωθεί η εκπόνηση και θεσμοθετήθηκε μόλις ένα ΓΠΣ με το ν.2508/97 του καποδιστριακού Δήμου Ιάσμου στο Νομό Ροδόπης. Από τους υπόλοιπους 34 Καποδιστριακούς Δήμους και Κοινότητες μόνο 4 ΟΤΑ προχώρησαν σε έναρξη της εκπόνησης ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ, οι Δήμοι Τραϊανούπολης και Σαμοθράκης του Ν. Έβρου, ο Δήμος Αιγείρου στο

Ν.Ροδόπης και ο Δήμος Ξάνθης στο Ν. Ξάνθης, εκ των οποίων κανένα δε βρίσκεται στο στάδιο της τελικής έγκρισης.

Το νέο πρόγραμμα διοικητικής μεταρρύθμισης με την ονομασία Καλλικράτης, η εφαρμογή του οποίου ξεκίνησε το τρέχον έτος, δημιούργησε νέα διοικητικά σχήματα που προέκυψαν από την συνένωση δύο ή περισσότερων καποδιστριακών δήμων. Εξαιρεση αποτέλεσαν οι νησιωτικοί δήμοι και λίγοι ηπειρωτικοί λόγω ορισμένων ιδιαιτεροτήτων όπως ορεινή μορφολογία, ιστορικότητα κλπ.

Έτσι από τους 35 Καποδιστριακούς Δήμους και Κοινότητες στη Θράκη προέκυψαν 13 Καλλικράτειοι Δήμοι.

Τα νέα δεδομένα καθιστούν ακόμη πιο ασαφή και αβέβαια την επιτάχυνση της εφαρμογής του χωροταξικού σχεδιασμού στη Θράκη. Η θέσπιση του Καλλικράτη, οι αλλαγές στις περιοχές Natura 2000, η αναθεώρηση των ΠΠΧΣΑΑ και οι αλλαγές που επέρχονται συνεχώς στο περιβαλλοντικό θεσμικό πλαίσιο, σε συνδυασμό με την οικονομική δυσχέρεια που επικρατεί, δημιουργούν νέες προοπτικές αλλά ταυτόχρονα και εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν.

Ως πρώτο παράδειγμα αναφέρουμε τη Σαμοθράκη όπου το ΣΧΟΟΑΠ έχει προχωρήσει στο στάδιο της τελικής πρότασης. Η πρόταση αυτή δεν μπορεί να εγκριθεί κυρίως λόγω της αλλαγής των περιβαλλοντικών δεδομένων με την διεύρυνση της περιοχής Natura που αναγκαστικά αλλάζει όλο τον σχεδιασμό και διαφοροποιεί την αναπτυξιακή προοπτική του νησιού.

Δεύτερο παράδειγμα αναφέρουμε το νέο Δήμο Αλεξανδρούπολης όπως προέκυψε με την συνένωση των Δήμων Αλεξανδρούπολης, Φερών και Τραϊανούπολης. Ο Δήμος Τραϊανούπολης προχώρησε σε εκπόνηση ΣΧΟΟΑΠ, το οποίο βρίσκεται στο στάδιο της διαμόρφωσης αρχικής πρότασης. Η δημιουργία όμως του νέου δήμου φαίνεται να έχει σταματήσει την συνέχιση και ολοκλήρωση του σχεδίου, καθώς υπάρχει ο προσανατολισμός για εκπόνηση ΓΠΣ στα όρια του Καλλικράτειου Δήμου.

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και με τον παλιό Δήμο Αιγείου που ενσωματώθηκε στο Δήμο Κομοτηνής. Τέλος, ο Δήμος Ξάνθης συνεχίζει την εκπόνηση του ΓΠΣ στα όρια του καποδιστριακού δήμου παρά την συνένωση του με τον Δήμο Σταυρούπολης.

Από τα παραδείγματα αυτά προκύπτει ένα κρίσιμο ζήτημα: αν το ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ μπορεί να εφαρμόζεται στα όρια των καποδιστριακών δήμων ή πρέπει να διακόπτεται και να προκηρύσσεται νέο ΓΠΣ στα όρια του Καλλικράτειου δήμου. Το ζήτημα αυτό σχετίζεται και με την αναθεώρηση των ΠΠΧΣΑΑ όπου οι κατευθύνσεις τους θα δοθούν σε επίπεδο Καλλικράτειου δήμου. Είναι σαφές πάντως ότι κάτι τέτοιο δεν επηρεάζει δήμους στους οποίους δεν επήλθαν αλλαγές στα όρια τους.

Ο χωροταξικός σχεδιασμός στη Θράκη σε τοπικό επίπεδο είναι δεδομένο ότι βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο. Διότι οι κοινωνίες και κυρίως οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α) Α΄ βαθμού, με πρωτοβουλία των οποίων κινείται η διαδικασία εκπόνησης των ΓΠΣ, δεν έχουν αντιληφθεί επαρκώς την αναγκαιότητα υλοποίησης των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ.

Το θετικό της υπόθεσης είναι ότι οι νέοι Καλλικράτειοι δήμοι της Θράκης θα προσπαθήσουν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που έχουν ανακύψει από την εφαρμογή του χωρικού σχεδιασμού σε επίπεδο ΓΠΣ. Συγκεκριμένα προβλήματα που εντοπίστηκαν σε δήμους της επικράτειας είναι ο “αποσπασματικός και απρογραμμάτιστος” χωρίς κριτήρια σχεδιασμός των ΟΤΑ, η έλλειψη ιεράρχησης των αναγκών από τις πρώην νομαρχίες και νυν περιφέρειες, η έλλειψη ιεράρχησης των προτεραιοτήτων ανά περιοχή, η έλλειψη συντονισμού των προτάσεων των μελετών ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ μεταξύ των όμορων και γειτονικών ΟΤΑ, η έλλειψη ουσιαστικής και αποτελεσματικής συμμετοχής των φορέων στη γνωμοδότηση των προτάσεων των μελετών ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ και η μη εναρμόνιση τους με τα υπερκείμενα επίπεδα σχεδιασμού (Γ.Π.Χ.Σ.Α.Α. και Π.Π.Χ.Σ.Α.Α.) αλλά και τα Ε.Π.Χ.Σ.Α.Α., τα οποία συνήθως είναι μεταγενέστερα.

Σήμερα η εκπόνηση ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ θεωρείται επιβεβλημένη διότι οργανώνεται ο αστικός και εξωαστικός χώρος με τον καθορισμό ζωνών περιβαλλοντικής προστασίας, πολιτιστικού ενδιαφέροντος, τουριστικής και οικιστικής ανάπτυξης, ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων κλπ. δηλαδή την κατανομή εδαφών και την

τακτοποίηση των χρήσεων γης στο χώρο. Κατά συνέπεια, η έλλειψη ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ, του προσήκοντος δηλαδή χωροταξικού σχεδιασμού, που καθορίζει το προβλεπόμενο από την κείμενη νομοθεσία οικείο σχέδιο χρήσεων γης ακυρώνει τη δυνατότητα πραγματοποίησης έργων ανάπτυξης παραγωγικών δραστηριοτήτων κλπ.

Με τα ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ επισημαίνονται και διαφυλάσσονται τα ευαίσθητα οικοσυστήματα καθώς θεσπίζονται όροι και περιορισμοί για την προστασία και την ορθολογική διαχείριση τους. Ο καθορισμός ορίων ανάπτυξης ελαχιστοποιεί το φαινόμενο της άναρχης δόμησης στον αγροτικό χώρο, δημιουργώντας “πυρήνες” ανάπτυξης δραστηριοτήτων σε συγκεκριμένες θέσεις. Εκεί συγκεντρώνονται για παράδειγμα οι μεταποιητικές δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα, οι κτηνοτροφικές εγκαταστάσεις, εκθεσιακά και εμπορικά κέντρα, τουριστικές εγκαταστάσεις, έργα ΑΠΕ, κ.α. Δηλαδή ο εξωαστικός χώρος αποκτά μία ταυτότητα ως προς τον τρόπο ανάπτυξης του. Σήμερα η ταυτότητα αυτή δεν υφίσταται διότι η χωροθέτηση δραστηριοτήτων σε ένα μεγάλο ποσοστό των εκτός σχεδίου περιοχών ελέγχεται μόνο από όρους δόμησης και όχι από ένα θεσμικό πλαίσιο με επιτρεπόμενες και μη χρήσεις, γεγονός που επιτυγχάνεται μόνο μέσα από την έγκριση του ΓΠΣ ή ΣΧΟΟΑΠ.

Ιδιαίτερα οι αστικές περιοχές της Θράκης με το περιαστικό τους χώρο χαρακτηρίζονται από την παραπάνω παθογένεια καθώς δε διαθέτουν ένα οργανωμένο τοπικό χωροταξικό σχέδιο γι’ αυτό και παρουσιάζουν μία αναπτυξιακή στασιμότητα και εσωστρέφεια. Η λειτουργία των πόλεων χαρακτηρίζεται από ποικίλα προβλήματα πολεοδομικής και κυκλοφοριακής οργάνωσης, διάσπαρτης χωροθέτησης χρήσεων στον περιαστικό τους χώρο, ρύπανσης υδάτων, αλόγιστης χρήσης φυσικών πόρων και πολλά άλλα, προκαλώντας πιέσεις προς το φυσικό περιβάλλον οι οποίες είναι βέβαιο ότι έχουν αντίκτυπο και στο ανθρωπογενές. Διότι πρέπει να γνωρίζουμε ότι το βιοτικό επίπεδο είναι συνυφασμένο με την ακεραιότητα του φυσικού περιβάλλοντος, η υποβάθμιση του οποίου σε μη αναστρέψιμο βαθμό θα προκαλέσει σοβαρές βλάβες στις ανθρώπινες κοινότητες τις επόμενες δεκαετίες.

*Τάνια Βεζυριαννίδου, Αρχιτέκτων Μηχανικός Msc
Σταμάτης Αλβανός, Μηχανικός Χωροταξίας-Περιβάλλοντος*

Τάνια Βεζυριαννίδου, Επιμελήτρια, Σταμάτης Αλβανός Αν. Επιμελητής, Κατερίνα Γενηκομού,
Σταύρος Γιαννώτας,
Αγγελική Κουγιουμτζόγλου,
Ηλίας Κούκος,
Γιώργιος Μπαλωμένος.
Συντονιστής εκ μέρους της Δ.Ε.: Παράσχος Ευστρατίου.